

ÖK 1987

ÖREBRO-KAROLINAREN

Nr 47 1987

ÖK 1987

ÖK 1987

ÖREBRO-KAROLINAREN

Redaktör: PER TEGNER

Utgiven av

Sällskapet Örebro-Karolinare i Stockholm.

Nr 47 1987

ÖK 1987

Redaktörens rader

Bäste läsare, slå igen detta häfte ett slag och ta en extra titt på omslaget! Alldeles riktigt — där är en nyhet! Det drygt 400 år gamla skolsigillet, som återgivits på alla hittills utgivna årsskrifter, har prytt med en omslutande ram, en blomsterkrans.

Den som tecknat denna dekorativa inramning är Karl Axel Pehrson. Han var på 1930-talet bland teckningslärare Sven Hemmels många elever i Karolinska läroverket en av de få som visade verkligt konstnärliga anlag. Och visst har det gått bra för denne konstnär (och medlem i vårt karolinarsällskap i Stockholm), sedan länge räknad som en av de etablerade. Han är för övrigt litet särskilt aktuell denna höst 1987. Han ställer ut på Thielska galleriet där man ju också kan se hans märkliga kupolmålning — och en bok om hans konst, skriven av Ulf Linde, ligger på bokhandelsdisken.

* * *

Det är i år 75 år sedan **Olaus Petrikyrkan** i Örebro invigdes. Den som tog initiativet till denna kyrka och som med omfattande personliga insatser också lyckades få kyrkobygget utfört var **Adolf Kjellström**.

Det berättades i samband med invigningen av kyrkan att Kjellström ”trots sina 78 år så gott som dagligen övervakat bygget” och att han ”som en yngling klättrat på ställningar och lämnat råd och upplysningar”. — Han var förvisso av segt virke. Några av oss minns väl den prydliga lektorn på 1920-talet då han, nu långt över 90 år gammal, med raska steg vandrade genom stan — kanske på väg hem till sin originella, i engelsk gotik uppförda villa på Nygatan.

Kjellströms betydande insatser i Örebro omfattade ej blott en kyrka och ett antal andra byggnader, utan också bl.a. stadsplanearbeten. Den ännu i stort bestående solfjäderformiga planen på väster, med Vasatorget som centrum, har Kjellström till upphovsman. Den har kallats Örebros Place de l’Etoile.

Allt som denne nydanare planerade i sin stad mottogs väl inte med entusiasm av stadens invånare, men — som Hjalmar Bergman säger i uppsatsen

Örebrobekanta och bekanta örebroare — ”lektorn drev som oftast sin vilja igenom som en upplyst despot”.

Om Adolf Kjellström handlar en artikel i denna årsskrift (tidigare införd i Svenska Journalen). Författare är överläkare **S. Gunnar Edlund**, sentida anförant till Kjellström. Red. tackar för den initierade skildringen.

* * *

Vid en sammankomst 1986 med karolinarna i Stockholm berättade en av medlemmarna i sällskapet, **Bo Bengtson**, minnen från idrottslivet i Karro på 30-talet och från 13 olympiska spel.

De många olympiska spelen (vinterolympiader särskilt räknade) har Bo Bengtson deltagit i som en av den svenska idrottstruppens ledare. Han var under en följd av år generalsekreterare i Sveriges olympiska kommitté och direktör 1 Sveriges riksidrottsförbund.

För årsskriften har Bo Bengtson betydligt omarbetat och utökat den första delen av sitt kåserande föredrag och resultatet har blivit några personliga minnen från idrottslivet i Örebro på 30 -talet.

* * *

Karolinska skolans rektor **Pereric Boström** — som vanligt flitig medarbetare 1 årsskriften — har valts till ordförande i Sällskapet Karolinare i Örebro. Har efterträtt **Rune Söderblom**, som nu är vice ordförande.

* * *

Det stora bibliografiska verket Litteratur om Örebro län, som utges av stiftelsen Saxons Närkesarkiv, har 1987 blivit kom plett i och med att den avslutande delen, omfattande länet utom staden Örebro, utkommit. Börje Teijler, som utarbetat denna bibliografi, lämnade i vår årsskrift 1984 ett utförligt förhandsreferat av den nya delen, vilken på grund av materialets omfattning uppdelats på två volymer.

Adolf Kjellström

— lektorn som byggde en kyrka

av S. Gunnar Edlund

Den ståtliga Olaus Petrikyrkan i Örebro kan sägas vara en enda mans verk. ADOLF KJELLSTRÖM, lektor och ingenjör, föreslog inte bara att den skulle byggas och kämpade envist för att myndigheterna skulle ge sitt tillstånd. Han svarade själv för de flesta ritningarna och bekostade de övriga, anvisade mark och skaffade egenhändigt kalksten, bidrog till finansieringen av bygget och donerade en del av kyrksilvret.

— Det skall bli en kyrka, svarade lektor **Adolf Kjellström**, när han låtit frakta stenblock i mängd till sin trädgård i Örebro och man undrade vad han skulle använda all stenen till. Folk ruskade på huvudet. Var han egentligen fullt klok? — Framtiden skulle ge svaret.

Vem var då Adolf Kjellström? Under sin nästan hundraåriga levnad verkade han huvudsakligen i Örebro, där han föddes 1834 och dog 1932. Han tog ingenjörsexamen vid Teknologiska Institutet i Stockholm (nuvarande Tekniska Högskolan) och anställdes sedan som lektor vid Örebro Tekniska Skola där han blev kvar tills han pensionerades 1901. Han var en kulturpersonlighet av ovanliga mått, originell och färgstark. Hans stora intresse var kyrkoarkitektur. Om hans insatser på detta område skall här i korthet berättas.

En ung ingenjör och en gammal prost

I Örebro fanns sedan 1200-talet en kyrka, helgad åt S:t Nicolaus, men den var under förra delen av 1800-talet mycket förfallen. När Kjellström en dag som nyexaminerad ingenjör kom förbi kyrkan pågick mindre reparationsarbeten där. Han observerade att en granitsockel var dåligt stagad och höll på att rasa.

Just då kom också prosten **Gumaelius** gående och Kjellström påpekade risken. Saken rätades till och en långvarig vänskap inleddes mellan den gamle prosten och den unge ingenjören.

Den gamla kyrkan borde rivras och en ny byggas, tyckte en del örebroare. Denna skulle vara större och mer praktiskt inredd och ligga på samma plats. I kyrkorådet hade majoriteten denna uppfattning, men när beslut skulle fattas

vid ett sammanträde 1862 föreslog den tveksamme prosten att man skulle rådfråga Kjellström. Denne kom och höll ett långt anförande. Det vore ett brott att riva den medeltida helgedomen, sade han. Stadens invånare borde istället vara stolta över en sådan klenod. Han kom med två förslag: man skulle restaurera den gamla kyrkan och återställa den i sitt ursprungliga skick. Man skulle också planera och bygga en helt ny kyrka på annan plats i staden.

Det första förslaget bifölls och den gamla Nicolai-kyrkan var räddad. Det andra förslaget ställdes på framtiden.

Studerade gotik i England

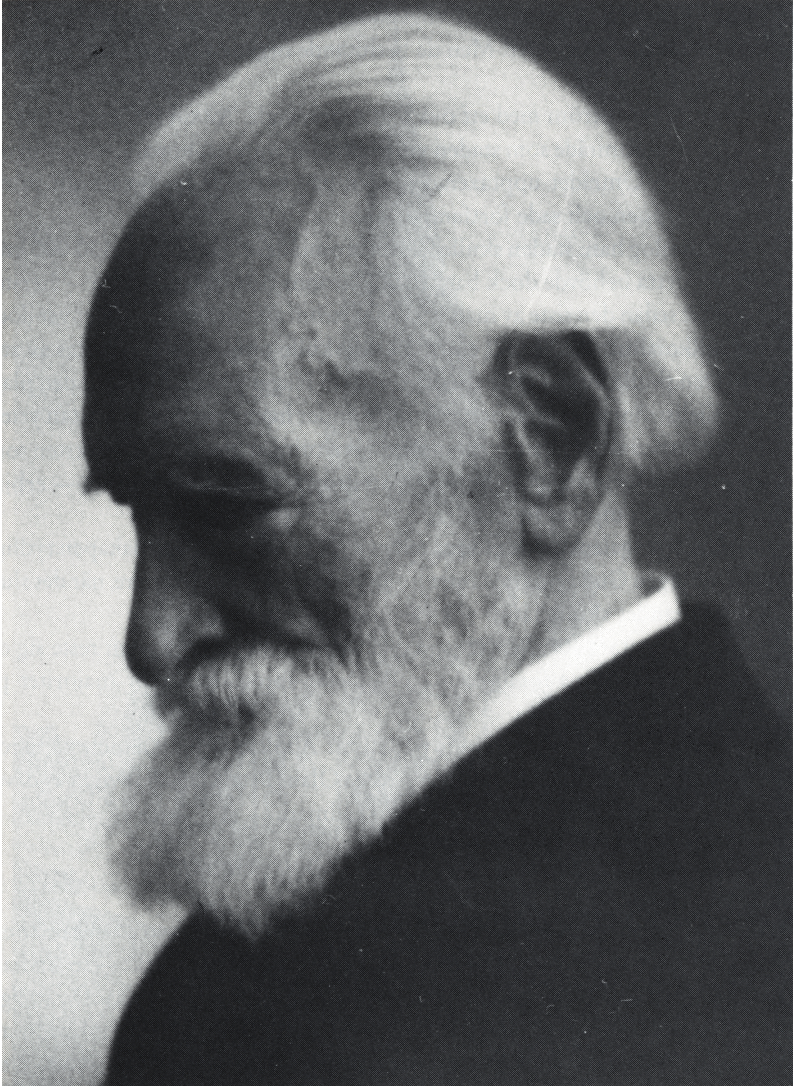
Adolf Kjellström fick uppdraget att leda restaureringsarbetet och det sysselsatte honom i nära fyrtio år. Under hela denna tid hade han emellertid också den nya kyrkan i tankarna. Han företog inte mindre än åtta resor till England för att studera engelsk gotik som var hans stora stilideal och han besökte och ritade av de flesta av Englands katedraler. I sin hemstad blev han snart invald både i stadsfullmäktige, byggnadsnämnd och kyrkoråd. Där försökte han få gehör för sin kyrkoidé men förgäves.

Kjellström var emellertid envis — han gav sig inte i första taget. Efterhand mognade hans uppfattning både om hur den nya kyrkan borde se ut och var den bäst kunde placeras. Tillsammans med en vän, den gotlandsfödde men i England bosatte arkitekten **Axel Herman Hägg**, utarbetade han fullständiga ritningar med mönster inte bara från engelska katedraler utan också från bland annat Nicolai-kyrkan och klosterkyrkan i Varnhem.

Skaffade både plats och sten

När han fick i uppdrag att revidera stadskartan belade han ett område med byggförbud. Där, ansåg han, borde den nya kyrkan ligga. Han reste omkring i Närke och sökte lämplig kalksten för kyrkans fasadbeklädnad. Han fann den i Yxhult och därifrån inköpte han stenblock som han lät frakta till sin trädgård i Örebro. Han anställde stenhuggare som tukade stenen och lade den på hög. Det var nu som förbipasserande örebroare undrade vad han skulle med all kalksten till. När han berättade att den skulle användas till att bygga en ny kyrka undrade folk hur det stod till med lektor Kjellström.

Men år 1896 hade man kommit så långt att drätselkammaren frågade kyrkorådet hur mycket en ny kyrka skulle kosta — man tänkte nämligen ta upp ett större lån. Cirka 300 000, blev svaret på Kjellströms inrådan. Men när pengarna

Adolf Kjellström, Örebro stads gamle kyrkobyggare.

omsider blev tillgängliga användes de till helt andra ändamål. Man tycker Kjellström borde ha tappat modet. Men nej.

År 1903 publicerade han en liten skrift "Förslag till ny kyrka i Örebro". Den innehöll principskisser och en detaljerad beskrivning. Nu blev det fart på debatten. Förslaget diskuterades livligt både i pressen och på annat håll och mottogs övervägande positivt. Men de beslutande organen hänvisade till bristen på pengar.

Då kom Kjellström med ett ovanligt erbjudande. Av sin far hade han ärvt ett större jordområde som staden vid flera tillfällen velat köpa. Kjellström hade sagt nej. Området upptaxerades, men han betalade fogligt de allt större skattebeloppen och sade fortfarande nej.

Nu föreslog han: staden skulle få överta området till ett pris av 150 000 kronor. Av detta behövde dock bara 10 000 kronor betalas omgående — återstoden först sedan den siste av makarna Kjellström avlidit. Erbjudandet var dock inte villkorslöst: Pengar till en ny kyrka skulle omgående tillskjutas av staden. Den skulle byggas efter Kjellströms och Häggs ritningar och på den plats som Kjellström reserverat och dessutom under hans egen ledning. Utan ytterligare kostnad skulle staden få fullständiga ritningar, den mängd kalksten som behövdes och en del glasmålningar. Staden tackade omedelbart ja — erbjudandet ansågs mycket förmånligt.

— Det vore galenskap att bygga en ny kyrka i en tid, då vetenskapen tydligt visat att ingen Gud finns och intet liv efter detta, yttrade en talare, när det slutliga avgörandet skulle fattas vid kyrkostämman.

En representant för den tidigare tveksamma frikyrkogruppen reste sig då och gav Kjellströms förslag sitt stöd. Detta antogs med stor majoritet på Olaus Petri-dagen 1907.

Det första sprängskottet sköts på Gustaf Adolfsdagen 1908 och på fjärde söndagen i Advent 1912 kunde den färdiga Olaus Petrikyrkan invigas av dåvarande biskopen i Strängnäs stift, Uddo Ullman.

Ett enmansverk

Det finns alltså många skäl till att säga att Olaus Petrikyrkan i Örebro är en enda mans verk. Adolf Kjellström väckte tanken på en ny kyrka — sedan han räddat den gamla — han utförde själv huvuddelen av ritningarna. De övriga beställde och bekostade han. Han inköpte och bekostade huggningen av kalksten. Ja, han kan sägas ha finansierat hela kyrkobygget med den vinst som staden fick genom värdestegringen på den överlättna marken. Han ledde själv uppbyggnaden mot ett symboliskt arvode, som han senare till stor del betalade

Olaus Petrikyrkan. Bilden tagen omkring 1915.

tillbaka i form av donationer, bland annat av kyrksilver, till den färdiga kyrkan. Men framför allt: han förtröttades inte när det gällde att bearbeta myndigheter och enskilda för att få dem att besluta som han ansåg bäst.

Som ett kuriosum kan berättas att kyrkobyggnadsintresset i någon mån gick i arv till hans båda söner i äktenskapet med **Ida Ljunglöf** (brorsdotter till den bekante snusfabrikören **Jacob Fredric Ljunglöf**). Äldste sonen **Olof Kjellström** — på sin tid en av de ledande inom Stockholms Lutherska Söndagsskolförening och inom KFUM, där han bland annat var skattmästare i över femtio år — blev chef för Skånska Cementgjuteriet. Han inredde denna firmas första stockholmskontor i Johannes gamla 1600-talskapells sakristia i samband med att bolaget på 1880-talet utförde ornamentarbetena till den nya Johannes kyrka. I arbetet deltog den yngre brodern **Erik Kjellström**, chef för en stenhuggerifirma, som högg både dopfont och altare i engelsk granit.

Om Adolf Kjellström kan sägas att han var en man med ovanliga resurser, både andliga och materiella. Han var inte bara envis och målinriktad utan också tämligen självmedveten och kanske en aning despotisk. De stilhistoriska ideal han hyllade i likhet med andra samtida kyrkoarkitekter — en **Brunius** eller en **Zettervall** — och som hade ”stilrenheten” som ledande princip, är knappast vår tids ideal — åtminstone inte när det gäller att restaurera äldre kyrkobyggnader. Kanske hade Kjellström också — som författarinnan **Berit Spong** en gång antydde — fått gotiken ”på hjärnan”. Men historien om hur Olaus Petrikyrkan kom till visar dock vad som kan åstadkommas av en enda människa som tror på en idé och inte sparar någon möda för att få den förverkligad. Eller som kunde åstadkommas en gång. Men så tog det ju också femtio år!

Sedan 1934 står Nils Sjögrens skulptur ”Bröderna Petri” invid Olaus Petrikyrkan.

Tal till jubilerande Örebrokarolinare vid festligheterna den 30 maj 1986

av *Pereric Boström*

”Nu löser solen sitt blonda hår” över parkerna kring Slottet och Karro. Kastanjerna tänder sina kronljus utanför Olaus Petrikyrkan och ”gullvivan står rak som streck i hagarna” (för att citera en av er) — i hagarna kring Myrö.

Det är tidlösa tecken alla år i slutet av maj, tecken på vår och försommar, men för Er idag särskilt stämningsfulla som en hyllning från naturen, ett festrus på er jubileumsdag.

Välkomna tillbaka till er gamla skola, välkomna alla jubilarer från 1931 och 1936 års studentkullar! Särskilt apostroferar jag jubelstudenterna, 50-åringarna, till ert guldbryllup med Schola Carolina, en behagsjuk gammal dam som koketterar för herrar med de grå tinningarnas charm.

En gång var ni den reformerade läroverksordningens pionjärer. Nu är ni den gamla skolans män. 50 år är en lång tid också i denna medeltida institutions historia.

Det yttre skalet, dvs skolans byggnader står ganska oförändrade kvar sedan 1800-talet. Nybyggnaden är det senaste tillskottet. Den måste ha tillkommit under er tid. Namnet låter ironiskt för nuvarande elever och deras föräldrar — för er är det naturligt.

Jag förstår att ni saknar de grå bänkarna utan ryggstöd — låga längst fram och högre i nedre delen av BÖNSALEN, det namn som ni känner den här solennitetssalen under. Kanske kan ni ändå tycka att den restaurerats pietetsfullt av Carl Olof Bergström till Hj Bergmans hundraårsjubileum 1983. Ortoceratiterna i trapporna är borta, de livsfarligt neröta trapporna byttes för mer än 20 år sedan. Fram till sommaren 1985 var ”Gummiguttas” teckningssal, den västra salen högst upp, kvar i sin ursprungliga sekelskiftesstil. Nu är den institution för det nyaste tillskottet i Karros pedagogiska utbud: EPTA. Det betyder estetisk-praktisk linje med inriktning mot teater. Numera är skolan bara teoretisk skola, där latinlinjen heter H eller S, reallinjen N och Nsp samt det som mest påminner om BONDPOLERINGEN kallas social linje, en tvåårig

studieväg. Nu har skolan 600 elever, ett lågvattenmärke, för 25 år sedan fanns här 1500.

Kvarteren runt omkring oss förändras raskt. Johanna Nilssons Minne och Käkboden är borta, kvarnen och vaktstugorna vid Fredsgatan likaså, och rektors kålgård invid busstationen på Slottsgatan. Det gamla fängelset är sedan länge jämnat med marken och har blivit parkeringsplats. Frukträdgården därinvid blir bollplan i sommar. En del av skolgården mellan STALLET och gymnastikhuset blir idrottsanläggning. De fula barackerna på skolgården från 60-talet har utrangerats och snabbt försvunnit, saknade av ingen. Dekorationsverkstad och fritidspedagogutbildningsanstalt gjorde Karro från 1971 och framåt till ALLMÄN skolenhet av gymnasieskolan. Nu är den särskild enhet, typ II.

Den gamla rektorsexp ytterligare en tr upp, som jag minns och ni troligen också, är språkinlärningsstudio. Högst uppe i Sibirien ligger skolans hypermoderna datainstitution. Men MUSEET finns kvar, restaurerat i sin ursprungliga miljö och stil, en allt mer och mer uppskattad del av Er gamla skola med samlingar från 1830-talet fram till sen tid. Konservatorn Tore Hansson har lagt ner mycket tid och möda under det sista decenniet på dess iordningställande. Den vita korpen och rackelhanarna finns kvar, men de utdöda sibiriska vandringsduvorna från South Dakota finns någonstans på den svarta marknaden, stulna.

Storken, Taxen, Jaken och Grisen är borta, men Närkes sista björn tronar på sitt berg, och älgen imponerar på de många små förskolebarn, som får följa "fröken" till sagoboksvärlden i Sibirien.

Det är väl ingen idé ens, att jag säger att skolans inre arbete är detsamma som på er tid. Ändå är det nog så att vi anses vara KONSERVATISMENS högborg — där värtaliga lärare "modell ä" berusas av sin egen föreläsningsförmåga och klassernas påtagliga läskpappersförtjusning, där mångkunskapsinhämtandet glorifieras, där verkligt lysande begåvningar lotsas till strålande examensresultat, som femmor inte räcker att mäta, en skola där konst och musik vävs in som uppskattade kulturinslag i skolans fostran för livet. I den här salen kan också ett ungt auditorium knäpptyst lyssna på världsartister och egna talanger.

Vi undgår inte förändringens vindar. Och i utvecklingen deltar vi med liv och lust, men minns och praktiserar det stålblanka romarcitatet: FESTINA LENTE (=skynda långsamt — av mig ofta översatt festa långsamt). Vi är stolta som ni — över våra månghundraåriga traditioner. Rotade i dem faller vi inte för första bästa vindpust, men mognar i takt med tiden, förändras inte som

kameleonten utan som höstens sena Cox Pomona — till patina och smak.

Idag strömmar försommarens dofter av hägg och syrén, konvalj och äppelblom hit in och blandas med kritdammet och stenhuskylan. Doften av trädtröttoaren på Olaigatan i regn är borta för asfaltgatans försommarvärme.

Nostalgiska förnimmer vi jubilarer också återklngen av sommarpsalmen från vårt sällsynta gamla orgelverk och sorlet från de väntande folkmassorna utanför porten, som alltid och alltjämt väntar att studenterna skall rusa ut till uppvaktande familjer och vänner genom skolans tunga öppnade ekdörrar.

SJUNGOM STUDENTENS LYCKLIGA DAG!

Om idrottslivet i Örebro på 30-talet

Några personliga minnen

av *Bo Bengtson*

Det är vanskligt att minnas — riktigt. Vad man upplevde ”i början av första sin ungdom” framstår ofta i skarpa färger, de må sedan vara mörka eller ljusa.

Vi minns vad vi vill minnas, och vi glömmer vad vi önskar glömma. När vi därför i livets senare skeden tänker tillbaka på det som var en gång, och än mer när vi berättar om våra upplevelser, så måste detta ske med förbehåll: Det var det här jag var med om — men så där riktigt säkert sant är det kanske ändå inte.

— Med dessa inledande, kvasifilosofiska spekulationer har jag då gjort den erforderliga reservationen för exaktheten i det följande!

* * *

Februariamorgonen det här året — 1931 — var kulen och kall. Om än inte med byxor med knän på så dock med knarrande skor skyndade jag liksom Sten Selanders av mig ”nylästa” Bondestudent genom stan. Flera av de småfrysande, vackert rödkindade töserna på väg genom Oskarsparken till sin skola, Risbergsgata, gav mig ett vänligt leende, vad det nu kunde bero på. Snön låg djup i Slottsparken, den smala trottoaren på bron ovan det köldrykande Suckarnas Fall var nysandad, och där låg hon i allt sitt Majestät, Schola Carolina, min bildnings alma mater sedan snart 6 långa, svåra år. Så in genom den trånga grinden, full fart mot gymnastikbyggnaden, förbi eldaren (värmeansvarig skulle det väl heta idag) ”Vesuvius”, hette han inte Berg?, upp för trapporna till omklädningsrummet, och om några minuter stod jag i ledet i 6 b, och ordningsmännen lämnade av till den inte så sällan bistre kaptenen Sam Adrian.

Där rapporterades antalet närvarande, antalet sjuka, men också antalet befriade från dagens övningar på grund av tillfällig, snabbt övergående, hälta eller andra skavanker.

När avlämningen var klar, skulle ordinärt tölja kommandoorden: Till vänster — språngmarsch !!! Men så inte denna gång. Leden stod fortfarande i givakt, när en ny order skar genom måndagsmorgonsömnigheten: ”Bo Bengtson, ett steg framåt!” Blixtnabbt rannsakade jag mitt samvete men hann inte konstatera att det var grumligare än vanligt. Vad var det fråga om?

Kaptenen såg på mig forskande, skarpt men inte ovänligt, och så kom det med vanlig skärpa i den småländska rösten: ”Jaså, jaha, är det du det?” Och så sattes ynglingarna i rörelse, och det var som vanligt igen — men inte för mig. Ett nytt livsskede hade börjat! Vad var det då som hade hänt? Varför hade jag på detta sätt blivit identifierad av min gymnastiklärare ända sedan ettan? Trots obekantskapen med min person hade han ju ändå givit mig ett Ba varje termin! Jo, lördagen (eller var det fredagen) före den här måndagen hade en av de stora begivenheterna i Närkes-stadens idrotts- och kulturliv gått av stapeln — Skolungdomens skidtävlingar, en väldig kraftmätning av stort publikt intresse! Tävlingarnas huvudsträcka, där skolungdomsmästaren korades och kröntes med ära, tävlingen i tävlingarna dit intresset och förhandstipsen koncentrerades, var 10 km — ett mandomsprov i den hårda, nästan alpina terrängen vid I 3 och med en banprofil med höjdskillnader ända upp till 3-5 meter!

Det var en bana där muskelkraft, flåset (d.v.s. syresupptagningsförmågan), intelligent taktik, ypperlig teknik och viljestyrka fällde utslaget!

Sorgligt att säga var det dock så, att 1-milen inte var något som egentligen angick oss ynglingar i Karro. I stadsbilden fanns nämligen ett, som vi tyckte, både miljöförsämrande och kulturförstörande inslag: teknister, dessa från Bergslagen och Norrland invandrade, nästan helt utvuxna karlar, med hemort i snörrika trakter och tränade i hårda bytävlingar på skidor. Vem som skulle vinna 1-milen var därför av hävd en intern fråga för eleverna i den kyrkliknande läroanstalten i hörnet av Rudbecksgatan och Kungsgatan. Även denna gång skulle sålunda — självklart och bergsäkert — en teknist triumfera, en som var barnfödd i Kopparberg, Sollefteå, Kiruna eller någon annan ort med skidtraditioner.

Det här året var det dock så, att en karrograb hade drabbats av storhetsvansinne. Under vinterloven hos släktingar i Hällefors, nu väl känt som skidstjärnan Torgny Mogrens hemmaterräng, hade han med åren blivit ganska bra på ”att klämma lagg”, tyckte han själv! De där dryga och självsäkra teknisterna var väl inte oslagbara, inte alla åtminstone. Här skall det bli åka av — om inte för seger så åtminstone för en bra placering! Ja, så gick han och grunna och drömde, han karrograbben.

Så kom då tävlingsdagen, och nog blev det åka av! Skidorna hade bra glid och fäste. Terrängen var lätt i jämförelse med den i Hällefors. Med startnummer 92 kämpade sig karrograbben upp genom fältet, och när han på sista kilometrarna dök upp bland dem som hade 70- eller 60-nummer, då gav hejaropen ytterligare skjuts på laggarna. I målet — vid regementets stallbyggnad var han totalt slut, men det Otroliga, det Oväntade, det Sensationella hade inträffat

Skolpojkar rustade för skidlöpning 1931. Författaren med nr 92 på bröstet.

En karrograbb hade vunnit 1-milen — eller kanske ännu bättre — en teknist hade inte gjort det.

”Bo Bengtson — ett steg framåt! Jaså, jaha, är det du det!”

* * *

Den här händelsen — eller låt gå, idrottsprestationen — fick sina följdverkningar för huvudaktören. Där kom gymnasister i de högre graderna, ja till och med abiturienter, och dunkade i ryggen och sa’ Grattis och skakade hand; där var kristendomsläraren Karlén, som började lektionen med att fråga om det var mig han skulle ge 1 krona till; där var flickorna på Draget, som genom sina leenden antydde att de upptäckt att jag — numera — såg riktigt stilig ut.

Karléns fråga angående 1-kronan fick sin förklaring några dagar senare då, som resultat av en insamling, till skidtriumfatorn överlämnades en stor tennbuckla med graveringen: ”Karolinska Läroverkets Lärares HEDERSPRIS vid Skolungdomens Skidtävlingar 1931. Bo Bengtson.” När det sedan blev påsklov kom en ny överraskning. ”Bragd mannen” fick som biträdande ledare

följa med Sam och Greta Adrian på den traditionella fjällfärden till Tännaldalen — gratis.

* * *

På det att yngre läsare av detta självbespeglade opus ej må felbedöma vår skolas idrottsliga standard på 30-talet skall sägas, att denna Karros skidtriumf över Teknis sakligt inte motiverade glädjeyra — bland både elever och lärare. Karro hade länge varit, var och är väl än idag ett känt och väl känt "idrottsplugg". Det var bara det att teknisterna den här gången fick stryk i sin paradgren — skidor!

Bland 30-talets karolinare fanns många framstående idrottsmän — främst då i fri idrott. De var inte bara stjärnor inom den lokala och nationella skolidrotten, de var också dominerande i flera grenar vid distriktsmästerskap och mellansvenska tävlingar. Där var, för att nu nämna några, mångkamparen Erik Thor, senare gymnastikdirektör och chefstjänsteman inom idrotts- och fritidsförvaltningen i Stockholm; längdhopparen och spänstfenomenet Gösta Löfgren, under nära 40 år mycket uppskattad, för att inte säga älskad, gymnastiklärare vid Visby Läroverk, och så sprintern Nils Melander, under 40- och 50-talet sekreterare och sedan ordförande i Närkes Idrottsförbund. Många, många fler, med starkare eller svagare lyskraft, kunde nämnas, men det skulle kräva åtskilliga sidor. Tilläggas bör dock att Karro hävdade sig gott även i lagidrotter som fotboll, handboll och bandy.

* * *

Den där skidtävlingen 1931 var alltså inte av någon avgörande betydelse för Karolinska Läroverkets idrottsliga status, men var och blev det förvisso för den lyckosamme vinnaren av 1-milen. För honom innebar det då — och har så förblivit genom hela livet — att han fick det självförtroende, som krävs för att någorlunda skapligt klara levandets mödor. — Idrotten har både positiva och negativa sidor. Seger och nederlag, triumf och utslagning ingår i dess väsende. Det senare, den s.k. utslagningen, hade jag upplevt när jag som regel inte blev uttagen till klassens fotbollslag. När det ändock hände en enda gång, så inte var det precis uppmuntrande då hejarklacken, jag tror mig komma ihåg att det var på Alnängarnas grusplan, klämde i med: "Heja, heja, Bo — stå ej bara där och glo!" Enligt modern psykologi borde jag följaktligen ha knegat

vidare i livet nedtyngd av mindervärdeskomplex. Tursamt nog var jag dock inte medveten om att jag skulle reagera på det viset.

Än mer bedrövlig var dock upplevelsen av skolan under åren ända fram till den där skidtävlingen. Varje vårterminsbetyg var av den beskaffenheten att sommaren krävde ferieläsning och sedan tentamen i flera ämnen innan jag ”fick säte” i den högre klassen. Lärarna, och då i synnerhet klassföreståndaren, den fruktade med ett inofficiellt namn, som associerades med kyrkklockornas bing-bång, hade en för mig förolämpande uppfattning om min intelligenskvot, och situationen blev inte bättre av att jag mer älskade Texas Jack och Buffalo Bill än Hjorths tyska grammatik och Sundéns språklära.

Min skolsituation vintern 1930-31 var helt enkelt dyster. Vid ett förtvivlat samtal med klassföreståndaren hade min mor — själv lärare — fått ett s.k. rakt besked: ”Det är möjligt att Bo kan ta realen men inte inom den tid Ni hoppas”. Dock, klassföreståndaren spådde fel! (Jag kan aldrig tänka mig att han satsade någon 1-krona till det där hederspriset.) Mitt resonemang med mig själv var enkelt och logiskt. Kan du träna dig till hygglig skidåkare, så skall du väl också kunna nå bättre betyg om du pluggar! Ur tanken föddes handlingen, och när det blev så dags några månader senare kunde jag smycka mitt ämne med den grå mössan - inom normal tid alltså. Och 1-milsandan höll i sig ända fram till studenten 1934!

Det blev tyvärr mångordigt och självkoncentrerat det här, men det förklarar förhoppningsvis varför den där skidsegern blev så avgörande för min framtid.

* * *

Örebro-idrotten på 30-talet var stark och mångskiftande — med dåtida mått mätt. Särskilt gällde detta ungdomsidrotten, där gränserna mellan skolidrott och vanlig klubbidrott var flytande. De tävlingsaktiva i arvfärderna Karro och Teknis var goda kompisar och lagkamrater i någondera av Örebro Sportklubb, Start eller KFUM:s Idrottsavdelning — Kåfum. Dessa tre föreningar jämte Nora-kamraterna var de starkaste i Närkesdistriktet, när det gällde fri idrott. I ÖSK dominerade dock bandy och fotboll. Starts styrka, förutom långdistanslöpning, var skidor, orientering och senare handboll. Kåfumarna hängde gott med i konkurrensen ifråga om fri idrott, orientering och tennis och spelade på 40-talet handboll i de högre nationella serierna.

Dessa personliga minnesanteckningar gör naturligtvis inte anspråk på att ge en helhetsbild av idrottslivet i Örebro på 30-talet. Utöver de idrotter som nämnts må dock ytterligare några beröras.

Det anrika Örebro Simsällskap skall sålunda inte förglömmas. På 20-talet hette en av dess medlemmar Håkan Malmrot, dubbel guldmedaljör i bröstsim vid OS i Antwerpen 1920. Simningen bedrevs i "Kallis", friluftsbadet med det väldiga hoppturnet vid Svartån, och sedan i Simhallen, en ståtlig anläggning på den tiden. Årets stora simmarfest var givetvis Stora Holmen Runt.

Tennisen var förvisso ännu inte någon folksport, men Örebro hade dock en storspelare av mycket god nationell klass, Uno Forsberg, karrostudent. Då och då fick han äran att spela med och mot självate Mr. G (Gustaf V). Många av de bästa och populäraste banorna var de vid KFUM:s sommarhem, Strömsnäs. Då jag låg i Uppsala i slutet av 30-talet försörjde jag mig under somrarna som dessa banors planskötare och vaktmästare. När sedermera verkställande direktören i Riksidrottsförbundet beskylldes för att inte veta något om idrott på gräsrotsnivå, så hänvisade han med plågsam erfarenhet till mängden av ogräs på de där två tennisbanorna.

Orienteringen var på den här tiden en relativt ny idrott, utövad med primitiva hjälpmedel och metoder. Kartorna var från 1880-talet, med ett gytter av tecken. Det var viktigt att hitta en plan stubbe att lägga kartan och lådkompassen på, och kontrollerna var torp, bäcksammanflöden eller stigkorsningar. Till tävlingsplatsen tog man sig oftast på cykel — till Gällersta-skogarna, Reträtten eller kanske rent av Kilsbergen. När man kom till ett torp, stod innevånarna ofta på förstubron och beskådade med häpnad de förbiflåsande löparna.

Själv hände det mig vid ett tillfälle att jag fuskade och andfådd frågade var jag befann mig. På genuint närkesmål svarade då torparfar: "Du ä've törpe ve anra tet i Knutstörp". Han hade lärt sig att ge riktig information!

Många orienterare var också skidåkare, som startade i distriktsmästerskap och det publikpopulära Kilsbergsloppet med mål vid Trängen på väster. Vår stad hade bevars också en skidbacke — i Östra Mark i Almby. I varje fall en gång varje vinter ordnades där hopp-tävlingar med svindlande längder på så där, tror jag, 25 meter!

Vid den här tiden, antagligen som en följd av arbetslöshet och s.k. AK-arbete, tillkom ett flertal idrottsplatser inom distriktet, pampigt invigda med fanparad, högtidstal, fotbollsmatch och friidrottstävlingar. Antagligen var det vid ett sådant tillfälle — i Kumla — som KFUM:s stafettlag på 1000 m (100+200+300+400) blev inbjudet och erbjöds fri resa tur och retur samt gratis

kaffe efter tävlingarna. Vi kände oss oroliga, var vi på väg att bli proffs och drabbas av diskning!

I staden fanns, och de finns än idag, två idrottsplatser: Eyravallen och Örnsro. Den förstnämnda var hemmaplan för ÖSK men på vintern också träffpunkt för skridskoåkare av alla åldrar, mest dock skolungdom. Vid uppnådd gymnasistålder inträffade att de djävaste karroeleverna åkte omkring hållande ett ”risgryn” i handen (risgryn = elev vid Risbergsska skolan). Vid sidan av den stora banan fanns en för curling, där den väldige grosshandlaren Gottfrid Thermaenius var bas för laget och upphetsad ropade: sopa, sopa!

Örnsro vid Svartån var en idyll, granne till ett koloniområde, och träningsoch tävlingsarena för Start och KFUM. Där gjorde jag f.ö. min föga uppmärksammade debut som löpare på försommaren året innan skidsegern.

Det hände sig nämligen att en av KFUM:s framstående mångkampare, Bengt Lindborg (min kusin), nära nog släpade mig till Örnsro, anmälde mig på 60 meter och lånade mig sina spikskor. Han var lång och storfotad den där Bengt, men med hjälp av några omgångar raggsockor fick jag tåkänning i hans 45:or. Han visade mig hur jag skulle gräva tillräckligt djupa gropar i kolstybben bakom startlinjen (startblock var då en okänd finess). Så kröp jag ner på ena knät, reste upp baken på ”färdiga”, och när startskottet small var det liksom om de insprungna lånta spikskorna tog befälet och bar mig mot målet.

Någon seger blev det inte, men sist kom jag inte heller. Bengt klappade mig nådigt på axeln och uttalade sin dom: ”Du är lovande”. Det är något mycket fint detta inom idrotten — att vara lovande. Och nästa dag stod mitt namn i tidningarnas resultatlistor!

En av Starts funktionärer hade råkat bevittna den där debuten och behagade tilltala mig. ”Konstiga spikskor du har. Om du tävlar för oss, så ska vi ordna att du får ett par som passar bättre!” Det var första — och enda — gången jag blev utsatt för värvningsförsök. Han, Start-ledaren, delade tydligen uppfattningen att jag var ett s.k. löfte. Visst kände jag mig smickrad — men avstod.

Senare samma säsong fick jag ändå mina första spikskor, och det inköpet har också en central plats i min ”life story”. Så här gick det till. Genom en särskild överenskommelse fick KFUM:s idrottsungdomar köpa skor till förmånligt pris direkt från lagret i Örebro Sportindustri. Som resultat av planmässigt sparande hade jag fått ihop köpeskillingen 11 kr och 25 öre. Försedd med detta kapital begav jag mig till nämnda fabrik och bemöttes vänligt av lagerchefen. Vi kom överens om det rätta paret, han frågade vad jag hette, han önskade mig lycka till, tog betalt och slog in skorna i ett paket. När han så

gjorde, beundrade jag hans speciella teknik: Först en ögla, sedan snöret runt paketet och så med verklig schvung en säker knut.

Vi möttes, lagerchefen och jag, då och då under kommande decennier, och 1963 — också då i februari — träffades vi för ett viktigt samtal i sammanbindningsgången i Riksdagshuset. Utfallet av detta blev att vi under många år kom att samarbeta i Sveriges Riksidrottsförbund, han som Riksidrottsstyrelsens ordförande och jag som förbundets VD.

Lagerföreståndarens namn är — liksom f.d. talmannens — Henry Allard.

Det namnet aktualiserar ytterligare en sektor, och en mycket betydelsefull sådan, i Örebro-idrottens historia under det skede som här berörs. Dittills hade den ortodoxa, lingska ”armarna uppåt sträck — knäna böj — gymnastiken” varit allenarådande i vårt land — opåverkad av och à garde mot — alla nymodigheter på kontinenten. Men så började det hända saker och ting.

Örebro blev pionjär för en ny, mjukare, modernare gymnastik. Detta skedde i Arbetarnas Elit, där just Henry Allard var aktiv och senare ordförande, och i De Grå under ledning av Greta Adrian. Även maken, Sam Adrian, anammade de nya idéerna, något som kom oss Karro-elever tillgodo. Gymnastiktimmarna blev roligare, utan att det därför gavs avkall på disciplin och ordning. När därtill kom att Sam Adrian blev mer och mer intresserad av idrott och vid betygssättningen tog hänsyn till sådana meriter, skapades nära nog ett kamratligt förhållande mellan kaptenen och de tävlingsidrottande gymnasisterna.

Örebrogymnastiken fick länge kämpa i motvind och kritiserades hårt av företrädare för den svenska gymnastiken, väktarna av arvet efter den store Per Henrik Ling. Sålunda kan nämnas att Arbetarnas Elit inte fick delta officiellt i Lingiaden 1939, endast ge en uppvisning i skymundan.

* * *

Självklart fanns redan på 30-talet och sedan länge Karolinska Läroverkets Idrottsförening, medlem av Svenska Skolidrottsförbundet, och därmed berättigad att delta i ”Skolungdomens” i Stockholm. Föreningen var helt elevernas/gymnasisternas egen angelägenhet. Dess styrelse var sålunda ensam ansvarig för alla uttagningar till tävlingar och fick också klara ekonomin. Denna var särskilt problematisk just ifråga om ”Skolungdomens”. Finansieringen av Stockholms-resan skedde med en insamlingslista, som presenterades för ett stort antal medborgare i staden med känd och erkänd ekonomisk, social och kulturell status. Det gällde dock att hålla reda på rangordningen, så att ingen

kände sig degraderad — och skrev på ett alltför litet belopp, som sedan kanske frestade efterföljaren att göra likaledes. Första namn måste vara landshövdingens, skolans inspektor, den vid skolavslutningarna i landshövdingeuniform skrudade, hexametertalande Bror Hasselrot. Sedan kom den högväxte borgmästaren Gösta Strandell, den timide kyrkoherden Carl Lönroth, industrimagnaterna Åqvist — och så de andra. Det blev en hel del 10:or och 5:or på den långa listan — men vår inkvartering i Kungl. Huvudstaden var primitiv och måltiderna på Norma-restaurangerna endast livsuppehållande.

Detta att tvingas att ta ansvar för — och jobb för — Karros IF blev för många av oss en första och god träning för framtida ideella förtroendeuppdrag.

* * *

Det fanns i staden vid Torsten Ehrenmarks ”Black river” några idrottsliga publikevenemang, värda att särskilt nämnas, bland dem Starts Terräng. Tävlingsdagen — en söndag i slutet av april eller i början av maj tog sig stora skaror ut till tävlingsplatsen, Brunnsparken i Adolfsberg. Snön kunde ännu ligga kvar här och där i terrängen, men hästhovarna lyste vackert i dikesrenarna längs vägen ut från södra vattentornet.

Under flera år hade jag som åskådare beundrat de flyfotade löparna, men nu, 1932, skulle jag beundras! Vid flera terränglopp i Jägarbacken vid Strömsnäs och i Karlslunds-skogen hade jag vunnit för jännan. Vilken upplevelse det skulle bli att stillöpa den långa grusgången i Brunnsparken och med en nonchalant gest riva målsnöret! Jag hade noggrant tänkt igenom vad jag skulle svara vid journalisternas segerintervju. Allt var sålunda väl förberett. Det var bara det att där fanns starka, sega och snabba juniorlöpare utsocknes ifrån! Utan respekt för min inbillade kapacitet och mina intervjuförberedelser lämnade de mig på den s.k. efterkälken, när vi forcerade en lång, lerig åker. Halvt medvetlös och på stumma ben vacklade jag mot målet och nådde det som 13:e man. Journalisterna visade inte det ringaste intresse för min ”prestation”, och jag fick aldrig läsa den väl förberedda intervjun.

Idrotten fostrar — till ödmjukhet.

*

Lärdomar och erfarenheter inom idrotten kan bli till nytta i andra livssammanhang. För egen del tänker jag då på den där gången på Örnros, där den legendariske rikstränaren Gösse Holmér instruerade i häcklöpning. Själv hade jag fått den stora äran att delta i kursen, därför att jag enligt den lokala expertisen var för osnabb för 400 m slätt men så urstark, att jag borde gå över till 400

Teckning 1933 av Allan Borgström — utförd på ett anteckningsblock under en lektion i skolan.

meter *häck*. Gösse beordrade ett varv, och efter eget bedömande avverkade jag det hyggligt. När jag andfådd kom fram till herr rikstränaren som stod mitt på plan, tog han pipan ur munnen och talade och sade: ”Du skall för fasen inte ta häckarna förrän du är framme vid dom”. Det rådet, i överförd bemärkelse, har senare varit till stor hjälp vid begynnande oro inför uppgifter och hinder av annan art.

* * *

I idrottsmannens kalejdoskop finns nära nog otaliga bitar i många färger.

De idrottsintresserade karrograbbarna från 30-talet, som läser dessa minnen, väntar sig måhända att det där 1500-metersloppet i friidrottsmatchen Karro-Teknis 1933 också skall komma med på ett hörn. I varje fall påstår åtskilliga att de kommer ihåg just det loppet. Så, well, så här var det. Tävlingarna gick i oktober efter Skolungdomens i Stockholm, där en Örebro-teknist hade vunnit 1500 meter. Alltnog, 1500 meter var tävlingarnas sista gren. Det var halvmörkt, det spöregnade, det var blåskallt. En av de tre uttagna löparna i karrolaget kunde inte ställa upp, och för att rädda åtminstone 1 poäng fick jag order att rycka in som reserv. Instruktionen var lakonisk: ”Försök inte följa W., men häng med de andra så länge du orkar, och du får inte gå ur”. Startskottet gick, teknisten tog ledningen och stillöpte. Efter ett halvt varv ledde han med 10-talet meter framför klungan. Avståndet till tätmannen växte undan för undan, men klungan höll ihop, och så klämtade klockan för sista varvet.

Teknist-klacken jublade åt den suveräne, som gled fram en hel kurva, så där en 60-70 meter, framför oss andra. — Om det var fråga om tanke eller instinkt må vara osagt, men vid klockklängen blev jag medveten om att nu var det bara min favoritsträcka 400 meter kvar — så sätt igång. Så skedde, de andra släppte bums och jag gnodde på för glatta livet. Karroklacken vaknade ur sin förlamning, avståndet till tätteknisten krympte, han vände sig om, de skiljande metrarna försvann, jag var honom i hasorna, ångade förbi i 400-metersfart, han stelnade, trampade luft — och blev bara tvåa. Segertiden var usel, men så var det ju ruskväder, och vi sprang i långa kalsonger under idrottsbyxorna.

Man skall aldrig ge upp — även om man har oddsen emot sig och läget syns hopplöst. Du kan (nästan) allt vad du vill, och du orkar mycket mer än du tror.

Det gäller i idrott — men också i det långa och svåra livsloppet.

DAG WIRÉN

(1905 — 1986)

I Örebro-Karolinaren för 1986 blev tonsättaren Dag Wirén omnämnd — det var i samband med några minnesglimtar från invigningen av Örebro konserthus år 1932, då en ouvertyr av Wirén framfördes. Då Dag Wirén senare under året avlidit är det anledning att åter erinra om denne karolinare och bragist, som blev en av våra mest betydande nyare kompositörer (enl. Musikens värld, 1973).

Om Wiréns insatser i Brage som pianist, orkesterledare och kompositör har Erik Hj. Linder berättat en del i ett memoarkapitel (som också finns infört i Örebro-Karolinaren 1975).

Redaktör **Carl-Gunnar Åhlén** har i årsboken Anno 1986 under rubriken "Dag Wirén — en sparsmakad kompositör" skrivit följande, som med benäget medgivande här återges.

Tonsättaren Dag Wirén avled den 19 april 1986. Han var född 1905 i Striberg. Efter studentexamen 1924 i Örebro och studier vid Musikhögskolan 1926—31 studerade han komposition och instrumentering i Paris 1931—34.

Efter återkomsten till Sverige blev han bibliotekarie hos Föreningen Svenska tonsättare och senare musikanmälare i Svenska Morgonbladet. Han var styrelseledamot i STIM, vice ordförande i Föreningen Svenska tonsättare 1947—53 och ledamot av Musikaliska akademien.

Dag Wiréns produktion omfattade ett 40-tal opus, däribland fem symfonier, fyra solo-konserter, fem stråkkvartetter, rader av pianostycken — hans huvudinstrument var egentligen pianot — flera baletter, mängder av teater och filmmusik, som inte opusnumrerats, samt opus 11, hans stora lyckokast — dvs om mångfaldigande räknas som lycka.

Serenaden för stråkar opus 11 uruppfördes av den halvprofessionella Stockholms kammarorkester på Nationalmuseum 1937. Tre år senare spelade Göteborgs radioorkester in den på grammofon för internt bruk, men sista skivsidan, finalen med beteckningen "Marcia", kopplades som utfyllnad till Lars-Erik Larssons "Pastoralsvit".

Så kom Larsson och Wirén att bilda en oupplöslig tonsättarunion i publikens medvetande. De svenska "30-talisterna" — det var just dessa två personer;

”diverterande” och ”nyklassicistiska” — det råkade bli just dessa båda verk.

Wirén gjorde aldrig någon större ansträngning att korrigera eller nyansera den officiella bilden av sig själv. Han höll på privatlivets helgd och kämpade inte på barrikaderna. Hans konst vill inte förändra världen, men den kom att betyda mycket i en tid, då världen förändrades mer än människor orkade med, under kriget. Hans Marcia op. 11 användes som signatur för BBC:s nyhetssändningar.

De wienklassiska formtyperna och den traditionella harmoniläran hade han med sig hemifrån Närke när han kom till Ernst Ellbergs kompositionsklass i Stockholm. Gösta Nystroem hjälpte honom att komma ut i världen och betrakta traditionen med nya blickar. I tre år bodde han i Paris och hittade sin egenart i ismernas korseldar, i Stravinskys, Prokofjevs och Honeggers nya perspektiv. När han återvände till Sverige, komponerade han mycket, men fick bara kammarmusiken uppförd.

Serenaden op. 11 fortsätter sin jordenruntvandring; bland de tjugtals skivinspelningar som gjorts finns både en australisk och en kinesisk version. Men i svenska konsertsalar och på svenska skivmärken växer en annan bild fram av Dag Wirén: den sparsmakade kännaren av instrumentens särarter. För den rena vokalmusiken skyggade han, men han förstod att avlyssna ordens hemligheter. Det återstår att upptäcka hans teatermusik och hans utsökta Shakespeare-tolkningar. Bakom tystnadens fasad finns mer livskraftig musik att hämta.

Från vår skola

Den studiedag för lärare som aviserades i föregående års Örebro-Karolinaren ägde rum den 18 april 1986. Carl Olof Bergström lät aulan berätta — med sina porträtt och i sin utformning är den ett stycke historia, som vi sena tiders barn bara dunkelt minns, om vi ens har hört så mycket om den. Raoul Hjærtström, knuten till Kulturnämnden i Örebro kommun, gav oss en Översikt av Örebroarkitekterna från Wijnbladh och framåt med hjälp av diabilder. Efter en gemensam lärarlunch i den mindre av elevmatsalarna i Krubban gav Ann-Marie Lenander-Fällström oss del av sina kunskaper om elever och skolbyggnader i äldre tid. Som pricken över i uppträdde sist en av våra mesta Örebrokarolinare i Örebro, Birger Wennberg. På sitt oeffterhärmliga sätt kåserade han om sitt Karro, 30-talets, en följetong som vi har nöjet att följa i hans redan utgivna och kommande böcker. Min förhoppning är att denna botanisering i skolans historia ska bidra starkt till vår känsla för Karolinska skolan i det förgångna och i nuet.

Om det mesta är gammalt och vant på Karro, så är dock den estetiskpraktiska linjen med teater ett nytt skott på ett gammalt träd. Det bör understrykas att det nya inte är någon teaterskola i egentlig bemärkelse utan en alternativ studieväg för dem som tycker att social tvåårig linje inte har tillräckligt markerad profil. Teaterämnet tar 12 timmar i anspråk av timplanen under åk 1 och 15 timmar under åk 2. Närmast liknar den i sin konstruktion musiklinjen, som Örebro hittills inte fått. Georg Fant, vår ungdoms filmidol, och Lars Wolf, som båda fått Sö:s uppdrag att utvärdera försöksverksamheten, besökte skolan under mars resp april och betonade linjens ursprungliga avsikt — Georg Fant har varit med om att utforma försöksplaneringen — att ge utlopp för det teaterintresse som finns hos många 16-18 åringar. Syftet med linjen är att ge sådana ungdomar kunskap om teaterns alla olika yrken och verksamheter och samtidigt ge dem tillfälle att lära sig disciplin och solidaritet.

Teatereleverna gav prov både på entusiasm och teaterkunnande när de under den från teatern inlånade regissören Valter Söderlunds ledning uppförde en scen ur Hjälten på den gröna ön av Synge med dubblade roller, så att alla elever fick vara med att uppträda. Under åk 2 väntar vi oss flera produktioner och hoppas i en framtid åtminstone att kunna erbjuda andra skolor teaterupplevelser på timme till förfogande och vid föräldramöten. Till teaterlinjen har knutits en heltidsanställd lärare, Ulla Rydell, som varit skådespelare och länge

ÖK 1987

arbetat med det estetiska tillvalet av dramatik på övriga teoretiska linjer. Hon kommer närmast från Norra Real i Stockholm.

I en skola med många traditioner hakar det lätt på nya. Kören under ledning av musikläraren och skolans musiker har varje år brukat ge vårkonsert i närheten av Valborgsmäss. Förr kunde den äga rum som en morgonsamling utanför gymnastikhusets trappa, så som 50-talets Örebrokarolinare säkert minns. Under senare år har programmet för den musikaliska kvaliténs skull förlagts till aulan. Samverkan genom de musik-estetiska grupperna ledde under våren 1986 till att både Risbergskas och Karros körer uppträdde tillsammans på båda skolorna med undertecknad som hemlig gäst och allsångsledare också på Risbergska. Evenemanget återkommer 1987 och torde komma bli en ny tradition.

Hela skolan såg den 23 april filmen Amadeus på Spegeln, som förr hette Chinabiografen, ett av många uppskattade timme-till-förfogande-program, som vi försöker ge hela skolan utöver alla dem som skolans vackra aula kan ge utrymme för.

1986 års Krampen vanns av Risbergska.

Maj månad är studentjubiléernas tid: 31:or, 36:or, 46:or, 56:or, 61:or, 66:or och 71:or — ett pärlband av festliga möten. Särskilt många var 66:orna, en av de största studentkullar skolan sett. Även om jubilarerna inte ser mycket av skolans nuvarande verksamhet fylls byggnaderna med deras sorl och minnen.

Och stämningen av skolavslutning förtätas fram emot den dag, då läsåret avslutas, och en ny kull stojande ”vitsippor” rusar ut till väntande folkmassor på Olaigatan genom de stora tunga ekportarna.

Med avslutningen av läsåret 1985/86 klipptes banden helt av till den sista av de yrkeslinjer, som sedan 1971 års omorganisation tillhört Karolinska skolan administrativt. Dekoratorernas verkstad på skolgården hade redan tidigare flyttats till ändamålsenliga och välutrustade lokaler i Oscaria-huset på Fabriksgratan. Deras undervisning var emellertid ställd under vårt ansvar till och med 30 juni 1986. Vid våravslutningen avtackades yrkeslärarna Gilbert Lilja och Rolf Edvinsson, som utgjort ett uppskattat och dekorativt inslag i vårt

ÖK 1987

kollegium. Deras utsmyckningar vid våra fester och högtider skall sent glömmas. Kamratskapet kan leva över skolgränserna.

Ännu en av skolans lärare med markant profil nådde pensionsåldern med våren 1986. Administratören och idrottsledaren Hans Söderhjelm. Hans popularitet var inte att ta miste på. Bland kollegorna blir det tomt efter honom och tyst under klasskonferenserna, där han gärna delgav oss sina synpunkter på utmärkta och framgångsrika elever likaväl som på mindre väl disciplinerade. Till hans efterträdare hade utsetts Staffan Carlsson att tillträda tjänsten vid höstterminens början.

Långsamt dör sorlet bort. De gamla husen sover sin dammiga sommarsömn fram till höstens lärarsamling och elevupprop — med nya gymnasister, nervöst förväntansfulla inför det nya som väntar dem i en gammal miljö.

Läsåret 1986/87 började fredagen den 15 aug för lärarna och måndagen den 18 med upprop för eleverna. Antalet elever var den 1 sept 666. Numera är det antalet den 15 jan under pågående läsår som reglerar statsbidraget till lärarlöner. Vid den tidpunkten hade elevantalet sjunkit till 636. Bland de nya eleverna märks en grupp om 21 invandrare, som intagits till en ettårig introduktionskurs. För den kursen har också specialutbildad arbetskraft anställts.

Några data ur höstterminens dagbok:

Samverkan med ett gymnasium i Dortmund fortsatte under 1986. Fredagen den 7 nov 1986 såg hela skolan Bröderna Leijonhjärta på Hjalmar Bergmanteatern. Fyra av eleverna i åk 2 på teaterlinjen deltog i hela uppsättningen som på grund av sin popularitet spelades fram till slutet av november. De fick räkna detta som ämnesanknuten praktik, vilket är något som planeras och i liten skala prövas också med elevgrupper på de traditionella teoretiska linjerna HSN och So.

Öppet Hus hölls för åk 9 torsdagen den 24 november.

Den 19 dec 1986 avslutades höstterminen traditionsenligt med körens musikprogram. Därtill kom detta år ett maskspel som prov på teaterlevernas konstarter.

Den 7 jan 1987 begynte vårterminens oxveckor, som ännu pågår då detta skrivs.

Karolinska skolans föräldra- och lärarförening kunde under läsåret 1986/87 fira sitt firtioårsjubileum. Rektor Ursing kallade till föräldramöte, inte det

första i skolans historia, i dec 1946 och lyckas få föreningstanken att vinna gehör, dels för att nå bättre kontakt mellan hemmen och skolan, dels för att skapa trevnad för eleverna, ”t ex genom uppförandet av en sportstuga”. I mars 1947 konstituerades föreningen, där märkligt nog både lärare och föräldrar samverkade. Styrelsen består av ordförande och fem medlemmar, valda av föräldrarna, två medlemmar valda av skolans kollegium samt rektor, som fungerar som sekreterare och kassör. Genom soaréer och teaterföreställningar, innehållsrika årsmöten och medlemsavgifter lades en grundplåt till Stenbäcken, en mindre bondgård i Kvistbro församling, som inköptes 1952 för 20 000:-.

Särskilt Dr Brandberg som var ordförande för föreningen under 9 år, tycks ha lagt ned stort arbete på förverkligandet av idén om en fritidsgård och dess iordningställande för sitt ändamål. Ett bidrag från Arvsfonden på 27 600: underlättade givetvis lånesituationen efter restaureringen. Men många föräldrar visade också prov på stor initiativkraft när det gällde att samla in kontanter och varor till en stor marknad i november 1952. En syförening bland elevernas mödrar engagerade sig helhjärtat. Stenbäcken fungerade som friluftscentrum under en följd av år, men blev kanske ändå inte vad Ursing drömt om.

Så småningom övergick den i kommunens ägo, och Fritidsnämnden överför 2.000- till föräldraföreningen årligen som en ränta på insatt kapital. Pengarna utdelas i form av resestipendier till elever i skolan.

pereric boström

Vi byggde Allers pappborg

I Örebro-Karolinaren nr 45 är författaren Arne Upling och två av hans diktböcker omnämnda. Den senaste av dessa böcker heter ”Edwalls hörna halv sju” en samling bilder från författarens barndomstid i Örebro.

Nu återkommer Upling med en ny samling dikter, Vi byggde Allers pappborg (Samspråk Förlags AB, Örebro). Också här handlar det om barndomsminnen. ”Melankolisk längtan hem eller tillbaka till gångna tider”, uppslagsbokens förklaring av ordet nostalgi, passar bra som beskrivning av innehållet i denna bok. De korta dikterna är minnesbilder från författarens uppväxtår i Örebro vid tiden kring 1940. De handlar om sommar- och vinterlekar, om utflykter, om de första skolåren... och allt är verkligen nostalgiskt! I slutdikten går författaren så långt i sin längtan tillbaka att han säger sig önska att tiden hade stannat för länge sedan:

Jag vill ha en klocka	sen sitter jag
som snabbt	vid fönstret
går moturs	där försommarsolen
En lördag	silas genom trådgardinen
i tolvårsåldern
krossar jag den	— tiden har jag stannat.
med ett snabbt hammarslag	

Men det är inte en enbart sentimental författare som talar i den här boken.

En avväpnande humor kännetecknar många av dikterna. ”Framsteg” heter följande stycke:

Vi växte till oss	Södra Långgatan
rökte ett paket Turk	Det tog inte eld
i vedboden	i vedboden
Södra Långgatan 58	men vi mådde illa
det kan gott erkännas nu	trots cigaretten Turks
när mycket få	omvittnade mildhet.
känner till	

Sällsamheter i Örebro

”På intet vis har jag velat teckna Örebros historia, snarare skriva dess historier”. Så säger Sture Nilsson i förordet till sin bok Sällsamheter i Örebro (Rabén & Sjögren, 1987). Författaren, som för några år sedan också skrev Sällsamheter i Närke (rec. i årsskriften 1979), är fil. kand. i bl a folklivsforskning och journalist på Nerikes Allehanda — och liksom Arne Upling karolinare.

Det är alltså ”historier” om Örebro och örebroare som författaren berättar i denna bok. Det har blivit en underhållande skildring, därtill rikt illustrerad.

Mycket som är så att säga obligatoriskt i Örebroböcker finner man också här: Engelbrekt och hans bråda död, tronföljarvalet 1810, Axel Borg, Saxon, Jeremias i Tröstlösa, Hjalmar Bergman, Harald Forss — för att nämna några exempel. Dock skall sägas att historierna kring dessa kända händelser och personer återges med stor berättarglädje.

Men så är det också en del mera ”sällsamma” personer och episoder som författaren dragit fram. Översten vid Livregementets husarkår i Örebro Hugo Jakob Hamilton, upphovsmannen till äkta Örebro Överste Brännvin, har fått ett kapitel. Likaså ”den mångsysslade donatorn” Adolf Lindgren, som vid sin död 1938 lämnade efter sig sju miljoner — än idag kan driftiga örebroare få del av dessa pengar. I avdelningen Konstnärer skildras bland andra Alf Holm, ”den luffande satirikern”; ett tragiskt konstnärsoöde. Ett par sidor ägnas Helge Heimer, lektor vid Karolinska läroverket, och det av honom konstruerade ”världsspråket” mondial, nu säkerligen helt bortglömt.

Denna volym är en historisk krönika i lättäm form, en roande läsning både för örebroare och för dem som vill veta litet extra om den stad, till vilken man förr kunde färdas med ångbåt — Örebro I, Örebro II eller Örebro III från Riddarholmskajen, en mycket vacker insjöresa, påpekar Sture Nilsson med rätta.

PT

Albert Engströms smått geniale teckning av Jeremias i Tröstlösa återges i Sture Nilssons bok. Förf. påpekar att Jeremias inte var någon ledsam figur "trots att han här fäller en tår på Albert Engströms karikatyr".

Innehåll

<i>Per Tegner</i> , Redaktörens rader.....	5
<i>S. Gunnar Edlund</i> , Adolf Kjellström.....	7
<i>Pereric Boström</i> , Tal till jubilerande Örebrokarolinare den 30 maj 1986.....	13
<i>Bo Bengtson</i> , Om idrottslivet i Örebro på 30-talet.....	16
<i>Carl-Gunnar Åhlén</i> , DAG WIRÉN.....	27
<i>Pereric Boström</i> , Från vår skola.....	29
<i>Per Tegner</i> , Vi byggde Allers pappborg (recension).....	33
<i>Per Tegner</i> , Sällsamheter i Örebro (recension).....	34

ÖK 1987

